

БІБЛІОТЕКА
ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. І. ФРАНКА

*Українська
постмодерна
проза*

*Інформаційно-бібліографічний
список*

Дата відбору матеріалу: 2.02.2013
Кількість відібраних джерел: 24
Підготувала: А. О. Любарець

Постмодернізм сьогодні – це культурологічний феномен, зміст і термінологія якого поки що не з'ясовані остаточно. Як правило, літературний процес багатьом сучасникам видається тією або іншою мірою хаосом. Це стосується будь-якої літературної доби. Тож не випадково, що на початку ХХІ ст. хаотичною видається література постмодерну.

Естетичною природою цього явища є поєднання і органічне співіснування різних художніх систем. Постмодерн виник внаслідок відчуття письменниками кінця історії, певної епохи. Це естетичний бунт проти всього радянського, нова форма існування української ідеї.

Сьогодні темою постмодернізму займається ряд дослідників: І. Ільїн, В. Пахаренко, Ю. Андрухович, Є. Баран та ін. Одним із провідних теоретиків даного явища є І. Ільїн, який пише про зв'язки постмодернізму із масовим мистецтвом та розважальними жанрами літератури. На його думку, постмодернізм слід розглядати як безпосередню реакцію на стереотипи масового усвідомлення.

За висловом В. Пахаренка: «Внутрішня суть постмодернізму полягає в заперечуванні наративу реалістичного дискурсу, причинно-наслідкової залежності сюжетних ліній, психологічної зумовленості. Тобто, його аж ніяк не задовольняє все стереотипне, стале, що породжує стандартну, завчасно очікувану реакцію».

Дослідниця Т. Гундорова виділяє загальні риси цього феномену, виокремлюючи особливості жанрів і стилів, у яких домінує постмодернізм. Належну увагу потрібно надати критикам Є. Барану і Н. Зборовській, які не приховували свого негативного ставлення до постмодернізму, якому вони протиставляли традицію і національну самобутність української літератури. Зокрема, Є. Баран доводить, що «за умов сучасної демократії, коли зникла потреба в письменнику-герої, роль письменника в суспільстві здевальвувала до ролі блазня, який розважає натовп смішними та страшними казками».

Сучасна українська література не може розвиватись без інновацій у світовій літературі, тому таке явище, як постмодернізм є притаманним і нашій країні. Сьогодні ще остаточно не визначене поняття «постмодернізму».

У сучасному літературознавстві ведуться жваві дискусії щодо цього поняття, оскільки з його допомогою намагаються окреслити особливий період розвитку художньої літератури, що є досить складним, суперечливим і різнорідним явищем.

Дата виникнення постмодернізму також залишається дискусійною. Сьогодні виділяється п'ять різних точок зору з даного питання, але більшість дослідників сходяться на тому, що перехід від модернізму до постмодернізму припадає на середину 1950-х рр. У 1960-і – 1970-і рр. постмодернізм охоплює різні національні літератури, а у 1980-і рр. він став домінуючим напрямком сучасної літератури і культури.

Постмодернізм – не просто літературний напрям. Він претендує на вираження загальної теоретичної «надбудови» сучасного мистецтва, філософії, науки, політики, економіки, моди. Сьогодні науковці говорять не лише про «постмодерністську творчість», а й про «постмодерністську свідомість», «постмодерністський менталітет», «постмодерністський умонастрій» тощо.

Провідними ознаками постмодерністської літератури є іронія, «цитатне мислення», принцип гри. Загальне осміяння і глузування над усім є тотальною іронією. Численні постмодерністські художні твори характеризуються свідомою настановою на іронічне зіставлення різних жанрів, стилів, художніх течій. Твір постмодернізму – це завжди висміювання попередніх і неприйнятих форм естетичного досвіду: реалізму, модернізму, масової культури.

Іншими характеристиками постмодернізму є невизначеність, театральність, гібридизація жанрів, співтворчість читача, насиченість культурними реаліями, ставлення до літератури як до «першої реальності».

Найпоширенішими образами-метафорами постмодернізму є карнавал, лабіринт, бібліотека, божевільня. Особливе значення надається текстовій структурі, власне, текстові у тексті.

В українську літературу постмодернізм увійшов непомітно. Він був, насамперед, антитезою не модернізму, яким цікавився і з яким співіснував, а антитезою тоталітаризму і соцреалізму. Більша частина українських критиків зайняла в оцінці постмодернізму консервативну позицію, вимагаючи

критичного ставлення до постмодернізму і навіть відмови від нього. Інша – розділилася на виразних популяризаторів, для яких рушієм культури є ревізія всіх цінностей з національними включно, і тих, хто визнає постмодернізм як данину.

Попри свою безсистемність, постмодерний період в українській літературі потребує класифікації. В. Єшкілев запропонував неомодерний принцип поділу письменників: «вісімдесятники» – ті, що вийшли з андерграду та «дев'яностники». Перші письменники зорієнтовані на західну культурну традицію, другі – на вітчизняну.

1. Андрухович Ю. Бу – Ба – Бу : вибр. твори / Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак ; авт. проект Василя Габора. – Л. : Піраміда, 2007. – 389, [2] с. – ISBN 978-966-441-019-6.
2. Бетко І. Архетипальна постать блазня в українській постмодерній прозі (на прикладі творів Ю. Андруховича та ін.) / Ірина Бетко // Слово і час. – 2009. – № 3. – С. 54-63.
3. Бондар-Терещенко І. Апорія постмодерну / Ігор Бондар-Терещенко // Слово і час. – 1999. – № 3. – С. 57-58.
4. Галич А. О. Асоціалізм у постмодерній українській прозі: спроба класифікації / А. О. Галич // Наук. зап. Сер. : Літературознавство (27) : до 60-річчя М. Ткачука / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2009. – С. 236-242.
5. Гундорова Т. Ностальгія та реванш. Український постмодернізм у лабіринтах національної ідентичності / Тамара Гундорова // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 144, листоп. – С. 165-172.
6. Гундорова Т. Постмодернізм: карнавальний кітч / Тамара Гундорова // Кітч і література: травестії / Тамара Гундорова. – К. : Факт, 2008. – С. 235-248. – (Висока полиця). – ISBN 978-966-359-292-3.
7. Даниленко В. Сучасне українське оповідання / Володимир Даниленко // Лісоруб у пустелі. Письменник і літературний процес / Володимир

Даниленко. – К. : Академвидав, 2008. – С. 260-266. – ISBN 978-966-226-59-5.

8. Денисова Т. Феномен постмодернізму: контури й орієнтири / Тамара Денисова // Слово і час. – 1995. – №2. – С. 18-31.
9. Кравченко Т. Постмодернізм – це принципово не модернізм / Таміла Кравченко // Слово і час. – 1999. – № 3. – С. 60-61.
10. Лавринович Л. Сучасний український постмодернізм – напрям? стиль? метод? / Лілія Лавринович // Слово і час. – 2001.– № 1. – С. 39-46.
11. Месєвра О. Тенденції розвитку української літератури кінця ХХ століття / Ольга Месєвра // Українська мова і література в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005. – № 3. – С. 122-136.
12. Поліщук Я. Альтернативна історія літератури – постмодерна парадигма / Поліщук Ярослав // Нова історія української літератури (теоретико-методологічні аспекти) : [збірник] / відп. ред. Л. І. Скупейко. – К. : Фенікс, 2005. – С. 54-62. – ISBN 966-651-217-3.
13. Пахаренко В. Постмодерн / Василь Пахаренко // Укр. мова та літ-ра. – 2001. – Ч. 29 (237-240). – С. 75-80.
14. Поліщук О. Позиція персонажа в українській постмодерній прозі / Олена Поліщук // Слово і час. – 2003. – № 2. – С. 70-74.
15. Поліщук Я. Альтернативна історія літератури – постмодерна парадигма / Ярослав Поліщук // Слово і час. – 2002.– № 1. – С. 20-26.
16. Поліщук Я. Що змінюється в сучасній літературі / Ярослав Поліщук // Укр. мова і літ-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005. – № 5. – С. 104-112.
17. Семків Р. Постмодернізм та іронія (типологізація нетипового) / Ростислав Семків // Слово і час. – 2000. – № 6. – С. 6-12.
18. Сиваченко Г. Зрушення кордонів: пост соцреалізм чи постмодернізм? / Галина Сиваченко // Слово і час. – 1991. – № 12. – С. 55-62.
19. Сокол Л. Гіпертекст і постмодерністський роман / Людмила Сокол // Слово і час. – 2002. – № 11. – С. 76-80.

20. Філоненко С. «Інша мова жінки»: художні особливості української жіночої прози 90-х рр. ХХ ст. / Софія Філоненко // Слово і час. – № 2. – С. 49-56.
21. Харчук Р. Покоління постепохи (Проза) / Роксана Харчук // Дивослово. – 1998. – № 1. – С. 6-12.
22. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період / Р. Б. Харчук. – К. : Академія, 2008. – 247 с. – (Альма-матер). – ISBN 978-966-580-260-0.
23. Якубовська М. У дзеркалі слова: есеї про сучас. укр. літ-ру / Марія Якубовська. – Л. : Каменяр, 2005. – 750, [1]. – ISBN 5-7745-1101-4.
24. Ячменьова М. М. До сутності терміна постмодерністський роман / М. М. Ячменьова // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – Вип. 22 . – С. 207-211.

Отже, вивчення і аналіз літературних статей дає підстави стверджувати, що постмодернізм – це образно-стильова система, що увібрала в себе художній досвід багатьох попередніх епох. Вона відрізняється потужним розвитком інтелектуальної тенденції і є черговою ланкою в ланцюгу історії. Постмодернізмом в українській літературі називаємо творчість письменників кінця 1980-х рр. – початку ХХІ ст. Для постмодернізму характерним є еkleктика всіх попередніх напрямів літератури, цитатократичність, гра як спосіб існування автора, читача і самого твору.